

Лекція 5. Інституційний механізм захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні (4 год.)

План

1. Поняття та система інституційного механізму захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні.
2. Місце правоохоронних органів в механізмі захисту прав людини і громадянина. Правозахисний потенціал органів внутрішніх справ, державних органів забезпечення охорони правопорядку і безпеки.
3. Судовий захист прав і свобод людини і громадянина.
4. Інститут омбудсмана у механізм забезпечення прав людини в Україні (*аналіз щорічної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про дотримання прав людини в Україні*).
5. Специфіка діяльності Уповноваженого Президента України з прав дитини, Уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу, Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю, Урядового уповноваженого з питань гендерної політики. Роль органів місцевого самоврядування у сфері захисту прав людини та громадянина.
6. Юридична природа адвокатури, основні напрямки діяльності нотаріату. Діяльність правозахисних організацій та інших інститутів громадянського суспільства (на самостійне опрацювання).

1. Поняття та система інституційного механізму захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. Сьогодні у більшості держав світу питання дотримання та захисту прав людини і громадянина стоїть дуже гостро. Особливо активно інститут захисту прав людини почав розвиватися в останнє століття, коли більшість держав взяли курс на демократизацію та розвиток громадянського суспільства. У зв'язку з цим на міжнародному рівні існує багато нормативно-правових актів, які закріплюють права людини й порядок їх захисту. Кожна сучасна держава з демократичною формою державного правління на рівні національних конституцій та інших нормативно-правових актів закріпила права, свободи і обов'язки людини та громадянина, механізми їх реалізації та захисту. Особливого значення в контексті захисту прав людини набуває конституційне право на захист.

Реалізація людиною права на захист може здійснюватися через різні механізми захисту прав

Досить часто в юридичній літературі ми зустрічаємо поняття «механізм» для характеристики правових явищ. В юридичній літературі категорія „механізм” розглядається під різним кутом зору: „соціальний механізм дії права”, „механізм правового регулювання”, „механізм правотворчості”, „механізм формування правомірної поведінки”, „юридичний механізм управління”, „механізм правового виховання”, „механізм реалізації конституційних прав і свобод громадян”, „соціальний механізм поваги до права”, „механізм дії правової системи” тощо.

Заслуговує на увагу сучасний погляд на **поняття механізму забезпечення прав людини**. Так, О.С. Мордовцев вважає, що соціально-юридичний механізм забезпечення прав людини і громадянина – „це певна система засобів і факторів, що забезпечують необхідні умови поваги всіх прав і основних свобод людини, які впливають із гідності, властивої людській особистості, та є істотними для її вільного і повного розвитку. Структура названого механізму містить: суспільні норми; правомірну діяльність суб’єктів прав людини і громадянина; гласність; суспільну думку; гарантії – загальні, спеціальні (юридичні), організаційні; процедури; відповідальність; контроль і правову культуру”

Привертає увагу позиція автора стосовно необхідності забезпечення умов поваги до права, що, безперечно, передбачає визначення функцій тих чи інших соціальних структур при забезпеченні прав людини як прямого, так і функціонального (непрямого) впливу. Особливо це стосується визначення функцій держави щодо конкретної групи прав людини, межі втручання (системна підпорядкованість) та відповідних функціональних чи адміністративних засобів, методів забезпечення та їх співвідношення (функціональна підпорядкованість). Ще однією ідеєю О.С. Мордовцева є необхідність забезпечення прав людини, що впливають із її гідності. Це - особливо важлива теза. Права людини не впливають із закону чи будь-якого

іншого формального чи неформального, правового, релігійного чи морального джерела, а з її природної гідності. Ніхто не може обмежити людину як у власній гідності, так і протидіяти в бажанні людини легітимними засобами досягти забезпечення того чи іншого права з власного погляду на співвідношення формально встановленого, абстрактного і не персоніфікованого права, що міститься в законі, та його суб'єктивного наповнення стосовно конкретної людини через усвідомлення власної гідності.

Механізми поділяються на міжнародні та національні. Під міжнародними механізмами захисту прав розуміють систему міжнародних (міждержавних) органів та організацій, які діють з метою здійснення міжнародних стандартів прав і свобод людини чи їх відновлення в разі їх порушення. Національні механізми захисту прав діють на території певної країни. Також механізми захисту прав в українському праві класифікують за галузями права, наприклад, механізм захисту цивільних прав або механізм захисту прав споживачів та ін. Згідно з нормами діючого законодавства людина може скористатися своїми правами при наявності певних юридичних гарантій. Вони відіграють помітну роль в механізмах захисту прав, оскільки їх основна мета – реальне забезпечення максимального здійснення громадянами своїх прав. При відсутності певних гарантій з боку держави людина не зможе скористатися правом на захист.

В Україні механізм захисту прав реалізується через діяльність Комітету Верховної Ради України з прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин, інших комітетів Верховної Ради України в частині діяльності по забезпеченню та захисту прав людини; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Генеральної прокуратури України; інституту адвокатури (інститут надання правової допомоги); МВС України (в частині формування та розвитку внутрішньовідомчого контролю за дотриманням прав людини); Міністерства юстиції України (зокрема, Національне бюро по дотриманню Європейської

конвенції з основних прав та свобод людини); інших центральних органів виконавчої влади (в частині забезпечення та захисту прав людини); правозахисних організації (національні та міжнародні); науково-дослідних установ; засобів масової інформації. Отже, механізм захисту прав є системою та комплексом послідовних дій, які спрямовані на захист прав людини та громадянина. Фактично і механізм реалізації права людини на захист теж є системою та комплексом послідовних дій, які спрямовані на захист прав людини та громадянина.

2. Місце правоохоронних органів в механізмі захисту прав людини і громадянина

Діяльність судових та правоохоронних органів щодо реалізації та захисту прав, свобод та обов'язків людини і громадянина закріплюється на конституційному рівні та поточним законодавством. Основою цієї системи є положення, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Окрім органів, що належать до структур загальної компетенції і мають серед своїх обов'язків забезпечення реалізації та захисту прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, існують органи спеціальної компетенції. До них належать судові та правоохоронні органи.

Одне з центральних місць у різноманітній та багатоплановій діяльності держави займає виконання завдань щодо захисту прав і свобод людини, охорони прав та законних інтересів державних і недержавних організацій, боротьби зі злочинами та іншими правопорушеннями. Деякі фахівці, зокрема Р. Лівшиць, таку функцію держави відносять до головної у цивілізованому суспільстві. Цей різновид державної діяльності у юридичному аспекті

отримав назву “правоохоронна діяльність”, а установи, що її здійснюють – “правоохоронні органи”.

Питання про визначення поняття “правоохоронні органи” завжди було дискусійним у теорії права. Зокрема, науковці С. Лихова та В. Осадчий вважають, що цим поняттям охоплюються всі державні органи і громадські організації, хоча б у деякій мірі наділені правоохоронними функціями. Ще один дослідник, А.Тевлін пропонує розглядати це питання у широкому (всі державні органи, наділені певними повноваженнями у галузі контролю за дотриманням законності та правопорядку) та вузькому (державні органи, спеціально створені для забезпечення законності та правопорядку, боротьби зі злочинністю та яким з цією метою надані повноваження застосовувати передбачені законами заходи примусу і перевиховання правопорушників – суд, органи юстиції, прокуратури, внутрішніх справ, безпеки) розумінні. В. Бож’єв вважає, що правоохоронні органи утворюють певним чином відособлену за ознакою професійної діяльності самостійну групу органів держави, що мають чітко визначені завдання. Останні полягають або у відновленні порушеного права, наприклад, у галузі цивільних правовідносин, або у покаранні правопорушника, коли відновити порушене право неможливо (при скоєнні деяких злочинів, наприклад, при вбивстві), або у відновленні порушеного права і покаранні одночасно, коли можливість відновити порушене право є, але правопорушник заслуговує ще й покарання. Тобто критерієм виділення правоохоронних органів із загального числа органів держави у цьому випадку виступає коло зазначених вище завдань, яке й визначає сукупність державних органів, покликаних їх виконувати. Вчені К. Гуценко та М. Ковальов виділяють правоохоронні органи, виходячи з основних напрямів (функцій) правоохоронної діяльності, тобто для виконання основних функцій (напрямів) правоохоронної діяльності існують конкретні органи, які відповідно і називаються “правоохоронними”

Натомість О. Бандурка вважає, що правоохоронними органами прийнято називати функціонуючі у суспільстві та державі установи та

організації, основним завданням діяльності яких є забезпечення законності, боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями. Він відносить до таких органів в Україні: органи прокуратури, Міністерства юстиції, МВС, Служби, безпеки, адвокатуру. Так, В. Молдован визначає, що правоохоронні органи – важлива ланка системи органів Української держави, мета, завдання та функції якої – забезпечення законності та правопорядку в усіх сферах життєдіяльності нашої країни. Він відносить, до вказаних органів в Україні: органи прокуратури, органи внутрішніх справ, Службу безпеки, органи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органи дізнання, органи попереднього слідства, Міністерство юстиції та його органи, нотаріат, адвокатуру. Ф. Шиманський відносить до правоохоронних органів в Україні: прокуратуру, органи внутрішніх справ, Службу безпеки, органи юстиції, нотаріат та адвокатуру.

Н. Клименко стверджує, що правоохоронними органами є такі, діяльність яких (або основна її частина) спрямована на реалізацію правоохоронної функції держави. Науковець відносить до основних названих органів України: судову систему, органи юстиції, прокуратуру, органи внутрішніх справ, органи досудового розслідування, Службу безпеки, адвокатуру, нотаріат, Державну податкову службу, митну службу, органи охорони державного кордону, Адміністрацію Президента України, а до інших правоохоронних органів: Інтерпол, Міжнародний кримінальний суд, Європейський суд в прав людини, Міжнародний комерційний арбітраж та Державну виконавчу службу.

Так, Д. Фіолевський визначає, що правоохоронний орган – це передбачений Конституцією та створений у встановленому Законом порядку спеціальний орган, установа, організація та підрозділ, на які покладено правоохоронну діяльність у державі. Він відносить до цих органів України: прокуратуру, органи МВС, Службу безпеки.

Така багатоманітність думок пов'язана з тим, що **в чинному українському законодавстві** згадка про правоохоронні органи зустрічається

досить часто, проте загальне поняття правоохоронних органів все ще відсутнє.

Розглянемо окремі правоохоронні органи з точки зору їх ролі в реалізації та захисті прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.

На органи прокуратури, у тому числі і у сфері забезпечення реалізації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, покладаються такі повноваження:

- підтримання державного обвинувачення в суді;
- представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом;
- нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Служба безпеки України (СБУ) визначається, як державний правоохоронний орган спеціального призначення який забезпечує державну безпеку України. Закон передбачає такі завдання: захист державного суверенітету, конституційного ладу та територіальної цілісності України; забезпечення економічного, науково-технічного та оборонного потенціалу України; забезпечення законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб; забезпечення охорони державної таємниці; попередження, виявлення і припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки; попередження, розкриття і розслідування інших, передбачених законодавством, протиправних дій, що безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України. В разі обмеження прав людини органи СБУ зобов'язані на вимогу громадян надати їм у місячний термін відповідні пояснення

стосовно обмеження прав. Дії посадових і службових осіб СБУ громадяни вправі оскаржити до суду.

У правовій державі захист прав і свобод особи, а також боротьба з правопорушеннями повинні вестися законними засобами. Всі владно-виконавчі структури держави повинні здійснювати (у межах своєї компетенції) функцію забезпечення реалізації громадянами своїх прав, свобод і законних інтересів.

Однак слід зазначити, що значна частина суб'єктивних прав громадян реалізується в процесі діяльності поліції, яка, з одного боку, перебуваючи з громадянами у правовідносинах, забезпечує своїми діями здійснення ними своїх прав, а з іншого боку, будучи правоохоронним органом і виконуючи свої функції, вживає заходів до забезпечення прав громадян щодо їх охорони від злочинних посягань.

В структурі механізму забезпечення реалізації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина **Національна поліція** відіграє важливу роль завдяки своїй діяльності. Ця діяльність має зовнішню і внутрішню сторони. Зовнішня сторона діяльності Національної поліції щодо забезпечення реалізації прав, свобод та обов'язків особи характеризується тим, що вона:

а) виконує свої завдання неупереджено, у точній відповідності з законом;

б) поважає гідність особи і виявляє до неї гуманне ставлення;

в) захищає права людини і громадянина незалежно від походження, майнового та іншого становища, расової та національної належності, громадянства, віку, мови та освіти, ставлення до релігії, статі, політичних та інших переконань;

г) не розголошує відомості, що стосуються особистого життя людини, принижують її честь і гідність, якщо виконання обов'язків не вимагають іншого;

д) тимчасово, в межах чинного законодавства, обмежує права і свободи особи, якщо без цього неможливо виконати покладені на неї обов'язки;

е) забезпечує право на захист та інші юридичні права затриманих і взятих під варту;

ж) створює умови для реалізації прав, охороняє і захищає особистість від правопорушення, вживає всі передбачені законом заходи до поновлення порушеного права

Внутрішня сторона діяльності поліції характеризується тим, що вона:

а) в межах своїх завдань і функцій, своєї компетенції виконує свої обов'язки і права;

б) застосовує заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю на законних підставах;

в) використовує правові і організаційні форми і методи при забезпеченні прав людини і громадянина;

г) її працівники не повинні самі порушувати закони, права та свободи особи.

Отже, Національна поліція повинна виконувати свої завдання неупереджено, у відповідності з діючим законодавством. Це означає, що забезпечуючи особисту безпеку людині, захищаючи її права, поліція діє в межах своєї компетенції у точній відповідності з діючим законом. Порушення закону не може бути виправдано ніякими винятковими обставинами або вказівками посадових осіб. Для забезпечення громадського порядку працівники поліції повинні вжити заходів щодо припинення правопорушень і викриття правопорушників. За порушення вимог закону або неналежне виконання своїх обов'язків працівники поліції несуть відповідальність у встановленому законом порядку.

Підсумовуючи викладене вище, можна запропонувати таке визначення поняття правоохоронних органів: “правоохоронні органи –це спеціально уповноважені державні органи, які забезпечують дотримання та реалізацію

прав і свобод громадян, законності та правопорядку із дотриманням встановлених законом правил та процедур відповідно до своєї компетенції”. На відміну від інших систем державних органів, система правоохоронних органів не має традиційної організаційної побудови, як, наприклад, система органів виконавчої влади, а становить цілісну сукупність, системоутворюючим чинником якої виступає не структурний (організаційний), а функціональний критерій – безпосередньо правоохоронна діяльність, що визначено їх спільним функціональним призначенням, яке полягає, головним чином, в охороні та захисті права. Тому, можна зробити висновок, що системоутворюючим чинником правоохоронних органів є правоохоронна діяльність, для здійснення якої держава і створює правоохоронні органи. Розпочатий в Україні на конституційних засадах процес державотворення потребує чіткого визначення в ньому

місця та ролі правоохоронних органів. Однак, при вирішенні цієї проблеми виникають певні труднощі, пов’язані, в першу чергу, з відсутністю законодавчого визначення поняття правоохоронного органу та ознак, за яких той чи інший новостворений підрозділ міг би належати до цієї категорії. З огляду на це, необхідно і доцільно було б чіткіше законодавчо визначити систему правоохоронних органів України, виходячи зі змісту правоохоронної діяльності та головних ознак правоохоронних органів.

3. Судовий захист прав і свобод людини і громадянина.

Конституція України (ст. 55) закріплює, що захист прав і свобод людини та громадянина здійснюється судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Виходячи з цього можна стверджувати, що судова гілка влади є одним із найефективніших засобів реалізації та захисту прав, свобод та обов’язків людини і громадянина від правопорушень, а також має своїм завданням їх відновлення у разі порушення. **Конституційний Суд України** є єдиним

органом конституційної юрисдикції в Україні і вирішує всі питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

До повноважень Конституційного Суду України належить прийняття рішень та дача висновків у справах щодо:

- конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, у тому числі і тих, що стосуються прав, свобод та обов'язків людини і громадянина;

- відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість, у тому числі і тих, що стосуються прав, свобод та обов'язків людини і громадянина;

- додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту;

- офіційного тлумачення Конституції та законів України.

Повноваження Конституційного Суду України мають певні межі. До його компетенції не належать питання щодо законності актів органів державної виконавчої влади (крім актів Кабінету Міністрів України), органів влади Автономної Республіки Крим (крім Верховної Ради Автономної Республіки Крим) та органів місцевого самоврядування, деякі інші питання, що віднесені законодавством до компетенції судів загальної юрисдикції.

Забезпечення прав, свобод та обов'язків людини і громадянина багато в чому залежить від правильної організації роботи Конституційного Суду України. Конституцією України, законами та актами Конституційного Суду України, встановлюється порядок організації і функціонування його внутрішньої діяльності.

Реалізацію та захист прав, свобод та обов'язків людини і громадянина здійснюють і суди загальної юрисдикції, які спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також

справ про адміністративні правопорушення. Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує захист гарантованих Конституцією та законами України прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави. Суди загальної юрисдикції утворюють єдину систему судів. Судова система забезпечує доступність правосуддя для кожної особи в порядку, встановленому Конституцією та законами України. Створення надзвичайних та особливих судів не допускається. Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних. Участь народних засідателів і присяжних у здійсненні правосуддя є їхнім громадянським обов'язком. Усім суб'єктам правовідносин гарантується захист їх прав, свобод і законних інтересів незалежним і неупередженим судом, утвореним відповідно до закону. Для забезпечення всебічного, повного та об'єктивного розгляду справ, законності судових рішень в Україні діють суди першої, апеляційної, касаційної інстанції та Верховний Суд України.

Ніхто не може бути позбавлений права на участь у розгляді своєї справи у визначеному процесуальним законом порядку в суді будь-якої інстанції. Іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи користуються в Україні правом на судовий захист нарівні з громадянами та юридичними особами України.

Правосуддя в Україні здійснюється на засадах рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак. Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом ця допомога надається безоплатно.

Отже, виконуючи обов'язки щодо забезпечення реалізації прав, свобод та обов'язків суди здійснюють їх захист шляхом об'єктивного розгляду звернень громадян у разі їх порушення. Нормативне регулювання звернень громадян на судовий захист своїх прав, свобод та обов'язків базується на

закріпленні в законодавстві України норм, що безпосередньо надають можливість людині звертатися за захистом в суд. Законодавством встановлюється порядок подачі звернень до суду, порядок розгляду його та винесення і виконання рішень по зверненню. Нормативну базу цього процесу складають три рівні: а) Конституція України; б) закони України; в) інші нормативно-правові акти. Безперечно, забезпечити надійний захист прав і свобод людини та громадянина може тільки судова система, яка діє виключно на засадах законності, рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, гласності судового процесу, змагальності сторін, додержання презумпції невинуватості тощо, в умовах незалежності й недоторканності суддів. Тому серед правових засобів захисту суб'єктивних прав і свобод людини та громадянина одним з найефективніших є судовий захист. Захист прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб і суспільства загалом неможливий без належно врегульованої й організованої процедури розгляду справ. Захист права може існувати лише за наявності прав людини на захист права законом.

До того ж ефективний судовий захист прав людини й громадянина є одним з головних показників законності й демократичності держави, завданням законодавства України для утвердження та забезпечення прав і свобод людини, що відповідно до Конституції України є головним обов'язком держави. Також доцільно зупинитися окремо на структурі права на судовий захист. На думку В.Сокурєнко та А. Савицької, право на судовий захист складається з таких елементів:

- а) права на звернення до суду;
- б) права на участь у судовому процесі (можливість бути носієм прав суб'єкта відповідного процесуального правовідношення;
- в) права на захист у матеріально-правовому значенні. Тобто, зважаючи на це, особа, чиї права та інтереси було порушено, має можливість звернутися за захистом оспорюваних чи порушених прав на всіх етапах, розпочинаючи від виникнення в особи бажання захиститися,

закінчуючи відшкодуванням завданої матеріальної або моральної шкоди. Об'єктами судового захисту є права, свободи та інтереси, які людина й громадянин вважає порушеними, невизнаними чи оспорюваними. Реальний і об'єктивний захист таких об'єктів може бути здійснений тільки в разі додержання вимог процесуального законодавства в діяльності уповноважених органів – судів. За результатами розгляду справ судами ухвалюються рішення або постановляються ухвали – досягаються процесуальні наслідки використання особами права на судовий захист. Безпосередньо ж виконання завдань судів щодо цього права здійснюється його уповноваженими особами: судьями, секретарями судового засідання, народними засідателями, судовими розпорядниками тощо.

Серед найважливіших обов'язків судів у контексті права на судовий захист можна визначити: безумовне прийняття заяв і доказів, які надаються сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі, а також сприяння в отриманні останніх; правильну кваліфікацію правовідносин; забезпечення права особи бути вислуханою; ухвалення рішення відповідно до матеріалів справи та вимог законодавства. Однак досягнення позитивного результату при використанні права на захист для особи, яка звернулася до суду, можливе лише в разі законності й обґрунтованості такого звернення, добросовісного здійснення нею своїх процесуальних прав і виконанні процесуальних обов'язків. Після використання всіх національних засобів юридичного захисту громадянин може звернутися за захистом своїх прав і свобод у відповідні міжнародні судові заклади або у відповідні органи міжнародних організацій, членом чи учасником яких є Україна. Залежно від характеру порушень захист може здійснюватись у порядку конституційного, цивільного, кримінального або адміністративного судочинства. Судовий захист – необхідна й найефективніша гарантія забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Суд є пріоритетним, але далеко не єдиним органом захисту прав і свобод людини й громадянина, на що прямо звертається увага в Конституції. Зокрема, зазначається, що кожен може звернутися за захистом

своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, якщо використані всі національні засоби правового захисту.

4. Інститут омбудсмана у механізм забезпечення прав людини в Україні.

У системі гарантій прав і свобод людини у сучасних демократичних державах важливе місце займає інститут парламентського уповноваженого у правах людини (омбудсмана). Омбудсман (народний захисник) є спеціальною посадовою особою, до компетенції якої належить розгляд звернень громадян, іноземців та осіб без громадянства щодо порушення прав людини з боку державних органів та посадових осіб. Це незалежна посадова особа, що виступає свого роду посередником в адміністративних спорах, здійснює контроль за додержанням прав людини та уповноважена з цією метою проводити розслідування, рекомендувати коригуючі дії та подавати доповіді. Вважається, що інститут омбудсмана було запроваджено у ХІХ столітті у Швеції. Зростання авторитету розглядуваного інституту пояснюється цілим рядом взаємопов'язаних чинників. Насамперед, слід зазначити, що розширення повноважень сучасних держав, виникнення у них нових функцій зумовили зміни в характері і масштабах діяльності посадових осіб, зокрема, збільшилось коло питань, які вони мають самостійно вирішувати. А отже, зросла ймовірність порушень прав людини без формального порушення закону. Цим обумовлена необхідність посилення охорони прав особи в таких сферах, де одного лише контролю за законністю недостатньо. З огляду на зазначене, в сучасний період відбувається усвідомлення важливості існування гарантій охорони цих прав, в тому числі інституційних, внаслідок чого і виникають нові механізми їх забезпечення. По-друге, міжнародна спільнота через свої політико-правові інститути приділяє все більшу увагу правам людини. Це спонукає кожну державу

прагнути до дотримання міжнародних стандартів в цій царині, і значною мірою сприяє цьому правозахисний інститут омбудсмана, що характеризується такими демократичними рисами, як:

- незалежність в системі державних органів;
- відсутність формалізованих процедур розгляду скарг;
- безоплатне надання допомоги тощо.

Заснування в Україні з прийняттям Конституції України 1996 р. інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноваженого) свідчить про визнання суспільством і державою нагальної потреби у створенні і функціонуванні неформального, незалежного, деполітизованого органу, покликаного захищати права людини і громадянина та здійснювати контроль за їх дотриманням. Запровадження на конституційному рівні такої посади стало важливим кроком у формуванні і розвитку механізму забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина та здійсненні ефективного контролю з боку найвищого представницького і єдиного законодавчого органу влади, а саме парламенту, за їх дотриманням. Появі цього довгоочікуваного конституційного органу передувало багато визначних подій, які стосуються розвитку прав людини. Серед них одне із найважливіших місць займає Гельсінкський правозахисний рух. У 2005 році виповнилося 30 років з дня підписання у столиці Фінляндії Гельсінкських угод – Заключного акта Наради з питань безпеки і співробітництва в Європі.

Відповідно до ст. 101 Конституції України та Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Ст.55 Конституції України проголошується право кожного звертатися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за захистом своїх прав. Інститут омбудсмана займає чільне місце у

структурі державного механізму захисту прав людини і громадянина в Україні та зарубіжних країн. Авторитет даного інституту пояснюється багатьма демократичними рисами, які характеризують його статус та забезпечують ефективність його діяльності. Важливість інституту омбудсмана підтверджує той факт, що він встановлений і закріплений на наддержавному рівні – Європейським Союзом. У 1993 році Маастрихтським договором був заснований інститут європейського медіатора, який був введений у дію у вересні 1995 році.

Інститут Уповноваженого з прав людини сформувався у межах європейської правової традиції та існує зараз у багатьох країнах світу. Світовій практиці відомі декілька моделей інституту Уповноваженого з прав людини (омбудсмана), які розрізняються перш за все: місцем яке займає правозахисник у державно-правовій системі; способом призначення; підзвітністю тій чи іншій гілці влади; об'ємом повноважень та інше. У більшості країн світу, у яких діє інститут омбудсмана, кандидат на посаду омбудсмана призначається парламентом або однією з його палат. Виключення становлять Румунія, Франція, Великобританія, Нова Зеландія, деякі країни Африки. У Великобританії парламентський уповноважений призначається королевою, а у Франції Посередник призначається Радою міністрів згідно з законом про заснування посади Посередника 1973 року на 6 років.

Європейський омбудсман обирається парламентом на 5 років і покликаний розглядати скарги з приводу випадків поганого адміністрування в роботі установ та організацій Європейського співтовариства, за виключенням Європейського Суду. Подібні функції до Європейського омбудсмана виконує Верховний Комісар з прав людини існує в Організації Об'єднаних Націй [2, с. 67]

У державах з федеративною формою устрою омбудсман може призначатися і на рівні окремих суб'єктів федерації. Наприклад, у Канаді є омбудсмани як на федеральному так і на провінційному рівні, в Австралії – на загальнофедеральному рівні й на рівні штатів. У ФРН Уповноважений Бундестага по обороні входить у систему загальнофедеральних органів, у землях військових омбудсманів немає, але в окремих землях (Північний Рейн – Вестфалія, Гессен, Баден-Вюртемберг) є омбудсмани, які розглядають скарги на органи і посадових осіб цивільної адміністрації. В Австрії колегія народного правового захисту є загально-федеральною, але припускається створення аналогічних органів у землях. В окремих країнах існують навіть омбудсмани окремих міст. В Швейцарії у місті Цюрих призначається Уповноважений міста, в Ізраїлі є омбудсмани міст Іерусалім, Хайфи, Тель-Авива, в Нідерландах – омбудсман міста Амстердам.

Зазвичай омбудсман призначається на визначений строк. Законодавством Данії, Швеції, Фінляндії, Португалії, Польщі, Югославії визначено строк 4 років, в Іспанії, ФРН, Росії – 5 років, в Австрії, Голландії, Франції – 6 років, в Хорватії – 8 років. У Великобританії термін перебування омбудсмана є не обмежений за часом, натомість діють вікові обмеження — особа складає свої повноваження у віці 65 років. **Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини може бути призначено громадянина України, який на день обрання досяг 40 років, володіє державною мовою, має високі моральні якості, досвід правозахисної діяльності та протягом останніх п'яти років проживає в Україні.**

У багатьох країнах світу, зокрема Росії, Канаді, Швеції, Німеччині, Ізраїлі, Австралії та інших країнах, діють спеціалізовані омбудсмани. Спеціалізація омбудсманів допомагає зменшити навантаження на кожного з них та підвищити ефективність їх роботи. Майже у всіх країнах омбудсман, який не виконує свої повноваження може бути достроково усунений з посади.

При призначенні омбудсманів в окремих країнах, зокрема, у Польщі, Швеції, Фінляндії, перевага надається юристам, в інших країнах – особам, які мають досвід роботи у державному апараті (у Великобританії, США), або особам, які мають знання в галузі прав і свобод людини та мають досвід їх захисту, незалежно від освіти [6].

До завдань омбудсманів у різних країнах належать не лише формальний контроль за дотриманням законності, а й право втручання у діяльність державних органів або посадових осіб, якщо мало місце порушення прав та інтересів особи. Омбудсмани володіють широкими правами щодо доступу до інформації у всіх органах влади. Проте, у деяких країнах діє так званий «парламентський фільтр» – омбудсман отримує скарги та звернення громадян від депутатів парламенту.

У Конституції та Законі визначено основне призначення інституту Уповноваженого – здійснення парламентського контролю за забезпеченням прав і свобод людини і громадянина в Україні. Його діяльність спрямована на реалізацію прогресивних ідей у сфері забезпечення прав людини і громадянина, встановлення ділових і конструктивних відносин громадян України з органами державної влади. Аналіз змісту ч. 2 ст. 4 Закону свідчить, що діяльність Уповноваженого доповнює наявні засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, не відмінняє і не підмінняє їх. Це дає підстави для висновку, що інститут омбудсмана виступає додатковим (субсидіарним) засобом захисту прав і свобод людини в Україні щодо інших правозахисних механізмів. Він заповнює прогалини і компенсує недоліки судових засобів захисту прав людини та відомчого контролю за адміністративними органами. **В Україні Уповноважений Верховної Ради** з прав людини здійснює свою діяльність безпосередньо на підставі відомостей про порушення прав і свобод людини і громадянина, які отримує за зверненнями громадян України, іноземців, осіб без громадянства чи їх представників, за зверненнями народних депутатів України або за власною ініціативою. Омбудсман в Україні запобігає порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяє їх поновленню, сприяє приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у

відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі, запобігає будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод, сприяє правовій інформованості населення та захисту конфіденційної інформації про особу.

Більшість омбудсманів у світі не мають права скасувати рішення державного органу, установи або посадової особи. Натомість вони можуть направити своє рішення до органу, який порушив права особи, з вимогою відмінити його; або звернутися до вищого державного органу, щоб він відмінив рішення підвідомчого органу тощо. І хоча акти омбудсманів не мають обов'язкової сили, а носять скоріше рекомендаційний характер, вони все одно є дієвими механізмами захисту прав і свобод особи, оскільки не можуть залишитись поза увагою державних органів та громадськості. Механізм правового захисту особи в Україні законодавчо закріплює право омбудсмана на офіційне звернення до органів державної влади органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових і службових осіб для вжиття відповідних заходів у місячний строк щодо усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина.

Законодавче закріплення положення про постійний характер діяльності Уповноваженого свідчить про надання йому першорядного значення як засобу охорони та захисту прав і свобод людини. Це відіграє суттєву роль у визначенні місця названого інституту у правозахисному механізмі нашої держави і забезпеченні незалежності при реалізації його функцій, на що спрямовано, зокрема, положення ч. 1 ст. 20 Закону. Практично у всіх країнах омбудсмани мають прямий контакт з громадянами. Виключення становлять Франція і Велика Британія, де скарги подаються тільки через депутатів парламенту – так званий «парламентський фільтр». Введення такого фільтру обумовлене двома головними причинами: по-перше, бажанням в жодному разі не порушити, не применшити значення традиційної практики, згідно з якою члени парламенту забезпечують відповідальність влади перед

суспільством; по-друге – захистити омбудсмана від великої кількості звернень, що не належать до його компетенції. Практика свідчить, що в країнах, де немає «парламентського фільтру», омбудсман отримує велику кількість скарг, що не дає йому можливості розглядати їх всі по суті.

Особливою юридичною природою відзначаються щорічні доповіді Уповноваженого про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні, які, згідно із ст. 85 Конституції, він представляє Верховній Раді України. Це впливає із змісту і спрямованості його доповідей, які характеризують не власне його діяльність, а розкривають стан дотримання і захисту прав і свобод людини, інформація про що отримується Уповноваженим в результаті здійснення ним контрольних повноважень у сфері додержання прав людини. При цьому моніторинг додержання конституційних прав людини в Україні, що здійснюється Уповноваженим, адресований не лише народним депутатам України, а й членам уряду, Президентові України, всім посадовцям високого рівня, суддям тощо. За результатами розгляду доповідей Уповноваженого парламент дає рекомендації відповідним органам державної влади щодо забезпечення додержання прав людини.

Акти реагування Уповноваженого, якими, згідно із Законом, є конституційне подання та подання Уповноваженого, мають переважно рекомендаційний характер. Водночас, аналіз українського законодавства засвідчує, що в ньому не передбачено ні організаційних, ні юридичних наслідків, які мають наставати в результаті діяльності омбудсмана для органів і посадових осіб, що припустились порушень прав людини. Ще однією проблемою діяльності українського омбудсмана є законодавча нерегульованість його представництва на місцях. У ряді країн діють як місцеві або регіональні омбудсмани, так і омбудсмани з певних питань, зокрема: омбудсман юстиції, споживачів, з питань економічної свободи, у справах преси – Швеція; з питань оборони – ФРН, Данія; з питань юстиції, рівності прав чоловіків і жінок, захисту прав споживачів та контролю за

конкуренцією – Фінляндія; тощо. Прикладом утворення посад регіональних уповноважених є Італія, де, відповідно до обласних законів № 8 та № 17 1974 р., запроваджено пост громадського захисника у Тоскані та Лікурії, а відповідно до Закону про устрій місцевої автономії 1990 р., взагалі в кожній політико-територіальній одиниці обов'язково запроваджується інститут омбудсмана – громадського захисника. У США служби омбудсмана сформовані у штатах, містах і навіть в окремих установах – у лікарнях, школах, університетах тощо. Водночас, на федеральному рівні цей інститут у США не запроваджений.

Аналіз щорічної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про дотримання прав людини в Україні(Електронний ресурс - www.ombudsman.gov.ua 10)

Для розуміння загальної ситуації з правами людини в державі, а також для визначення рівня обізнаності зі своїми правами з 22 жовтня по 6 листопада 2016 року Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва на замовлення Програми розвитку ООН в Україні та у співпраці із ГО «Центр інформації про права людини» і Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини було проведено Загальнонаціональне соціологічне дослідження «Права людини в Україні». У ході дослідження було опитано 2002 респондента за квотною загальнонаціональною вибіркою, яка за областями України, типами поселення (Київ, обласні центри, інші міста, села), статтю і віком репрезентує доросле населення України (18 років і старше). Опитування проводилось у всіх областях України, м. Києві та контрольованих територіях Донецької і Луганської областей.

Серед найбільш болючих можна назвати відсутність системних знань про права людини і механізми їх захисту та низький рівень довіри до всіх гілок влади, а також відчуття громадян України, що в період після Революції Гідності стан дотримання та захисту прав людини значно погіршився. Такого ж висновку можна дійти і аналізуючи та опрацьовуючи звернення громадян, які в рекордній за останні роки кількості надійшли до Уповноваженого

Верховної Ради України з прав людини (zareєстровано звернень 23925, з них 1749 Харківська обл., 434 протоколи – порушення права на інформацію).

Найбільша кількість скарг стосується порушення права на достатній життєвий рівень (як в цілому по Україні, так і з точки зору окремих категорій заявників), відсутності реагування органів влади на звернення громадян, недодержання процесуальних прав, порушення в системі кримінальної юстиції, порушення права на приватність, порушення права на доступ до публічної інформації, дискримінація за певними ознаками тощо. Окремо можна виділити деякі особливо вразливі категорії – діти, внутрішньо переміщені особи, пенсіонери, мобілізовані і демобілізовані особи.

Національна стратегія у сфері прав людини, яка затверджена **Указом Президента України від 25.08.2015 р. № 501/2015** і була покликана стати основною дорожньою картою для поліпшення ситуації у сфері прав людини (Стратегічна мета: забезпечення належних гарантій захисту права на життя та наявність правових засобів захисту і механізмів ефективного розслідування порушень права на життя), на жаль, не виконується належним чином. Це констатували і правозахисники, які на спільній платформі Уповноваженого з прав людини та Української Гельсінської Спільки з прав людини здійснюють системний моніторинг імплементації Стратегії.

5. Специфіка діяльності Уповноваженого Президента України з прав дитини, Уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу, Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю, Урядового уповноваженого з питань гендерної політики

Уповноважений Президента України з прав дитини Адміністрації Президента України з 18.12.2014 р. КУЛЕБА Микола Миколайович.

З метою забезпечення належних умов для реалізації громадянських, економічних, соціальних та культурних прав дітей в Україні, а також враховуючи необхідність особливого піклування про дитину, на виконання

Україною міжнародних зобов'язань у сфері прав дитини Президентом України запроваджено інституцію Уповноваженого Президента України з прав дитини. Відповідні Укази Президента України «Про Уповноваженого Президента України з прав дитини» та «Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини» були видані 11 серпня 2011 року.

Створення інституції Уповноваженого Президента України з прав дитини відповідає Конвенції ООН про права дитини та рекомендаціям Комітету ООН про права дитини.

Враховуючи вищезазначене, Президент України здійснює повноваження щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини через Уповноваженого Президента України з прав дитини.

Відповідно до Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини Уповноважений забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері.

Основними завданнями Уповноваженого є

1) постійний моніторинг додержання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентові України пропозицій щодо припинення і запобігання повторенню порушень прав і законних інтересів дитини;

2) внесення Президентові України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини;

3) здійснення заходів, спрямованих на інформування населення про права та законні інтереси дитини.

Уповноважений відповідно до покладених на нього завдань має право:

- брати у встановленому порядку участь в опрацюванні проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини;

- відвідувати в установленому порядку спеціальні установи для дітей, заклади соціального захисту дітей та інші заклади, в яких перебувають діти, у тому числі місця тримання затриманих, попереднього ув'язнення, установи виконання покарань, психіатричні заклади, спеціальні навчально-виховні установи, опитувати осіб, які там перебувають, та отримувати інформацію про умови їх тримання;

- звертатися до державних органів щодо сприяння вирішенню питань, віднесених до компетенції Уповноваженого;

- одержувати в установленому порядку від державних підприємств, установ, організацій необхідні інформацію, документи і матеріали, у тому числі з обмеженим доступом, з питань, що належать до компетенції Уповноваженого;

- залучати в разі потреби в установленому порядку до опрацювання окремих питань представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, а також експертів, учених та фахівців, у тому числі на договірній основі;

- брати в установленому порядку участь у засіданнях державних органів з питань, що належать до компетенції Уповноваженого;

- звертатися до державних органів, у тому числі правоохоронних, щодо виявлених фактів порушень прав та законних інтересів дитини;

- вивчати в установленому порядку стан роботи із соціально-правового захисту дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування,

спеціальних установах для дітей і закладах соціального захисту дітей, стан виховної роботи з дітьми у навчальних закладах;

- взаємодіяти з організаціями, у тому числі міжнародними, з питань захисту прав та законних інтересів дитини.

Порядок звернення до Уповноваженого Президента України з прав дитини

1. Звернення щодо порушення прав дитини надсилаються на адресу: 11220, м. Київ, вул. Банкова, 11.

2. Відповідно до законодавства України, до компетенції Уповноваженого Президента України з прав дитини не відносяться питання:

- які перебувають на розгляді судів або якщо з цих питань вже вступили в законну силу судові рішення;

- порядок розгляду яких встановлений кримінально-процесуальним, цивільно-процесуальним, трудовим законодавством, законодавством про захист економічної конкуренції, а також законами України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про доступ до судових рішень», Кодексом адміністративного судочинства України;

- щодо перегляду, законності і обґрунтованості процесуальних рішень прокурорів та органів досудового слідства;

- щодо перегляду, законності й обґрунтованості судових рішень, їх скасування або зміни;

- щодо майнових спорів;

- щодо спорів між фізичними особами.

Уповноважений Президента України з прав дитини не розглядає звернень, що надійшли без зазначення місця проживання, не підписані автором (авторами), а також такі, з яких неможливо встановити авторство (таке звернення визнається анонімним).

Пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань захисту прав дитини, для їх врахування при плануванні діяльності Уповноваженого Президента України з прав дитини, можна направити електронним листом.

Уповноважений Президента України у справах кримськотатарського народу (Джемільєв Мустафа). Положення про Уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу затверджене Указом Президента України від 3 листопада 2014 року № 841/2014. Уповноважений забезпечує здійснення Президентом України повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав кримськотатарського народу як корінного народу України.

Основними завданнями Уповноваженого є:

1) моніторинг додержання в Україні конституційних прав кримськотатарського народу та внесення в установленому порядку Президентові України пропозицій щодо припинення порушень таких прав, запобігання спробам їх обмеження;

2) участь у підготовці проектів законів, актів Президента України з питань захисту прав кримськотатарського народу, збереження і розвитку його етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності;

3) участь у розробленні пропозицій з питань захисту суверенітету і територіальної цілісності України;

4) підготовка та організація заходів за участю Президента України, у тому числі міжнародного характеру, з питань забезпечення прав кримськотатарського народу;

5) інформування громадськості про здійснення Президентом України повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав кримськотатарського народу як корінного народу України.

Уповноважений на виконання покладених на нього завдань має право в установленому порядку:

1) запитувати і одержувати від структурних підрозділів Адміністрації Президента України, консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб, утворених Президентом України, центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування необхідні інформацію, документи, матеріали;

2) порушувати питання щодо залучення в разі потреби до опрацювання окремих питань представників державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, а також експертів, учених та фахівців, у тому числі на договірній основі;

3) брати участь у роботі консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб, утворених Президентом України;

4) користуватися інформаційними базами даних Адміністрації Президента України, державними, в тому числі урядовими, системами зв'язку і комунікацій, іншими технічними засобами;

5) брати участь у проведенні консультацій, круглих столів, нарад та інших заходів з питань, віднесених до компетенції Уповноваженого.

Уповноважений Президента України з прав людей з інвалідністю (СУШКЕВИЧ Валерій Михайлович) Положення про Уповноваженого Президента України з прав людей з інвалідністю затверджене Указом Президента України від 1 грудня 2014 року № 902/2014. Уповноважений забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання прав і законних інтересів людей з інвалідністю, в тому числі тих, які отримали інвалідність у зоні проведення антитерористичної операції, інвалідів війни.

Основними завданнями Уповноваженого є:

1) моніторинг додержання в Україні прав і законних інтересів людей з інвалідністю, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері, внесення в установленому порядку Президентові України пропозицій щодо припинення, усунення, запобігання обмеженню та порушенню прав і законних інтересів людей з інвалідністю;

2) здійснення заходів щодо налагодження взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань забезпечення прав і законних інтересів людей з інвалідністю;

3) внесення Президентові України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань захисту громадянських, соціальних, економічних, культурних прав і законних інтересів людей з інвалідністю, створення умов для реалізації ними таких прав та інтересів;

4) участь у підготовці проектів нормативно-правових актів з питань захисту прав і законних інтересів людей з інвалідністю, забезпечення умов для реалізації їх громадянських, соціальних, економічних та культурних прав, недопущення дискримінації та забезпечення рівних можливостей для людей з інвалідністю в усіх сферах суспільного життя, поваги до особливостей інвалідів і визнання їх як компонента людської різноманітності;

5) участь у межах компетенції в експертизі законів, які надійшли на підпис главі держави, законопроектів, які пропонуються для внесення Президентом України на розгляд Верховної Ради України у порядку законодавчої ініціативи, інших законопроектів, які стосуються прав і законних інтересів людей з інвалідністю;

б) підготовка та організація заходів за участю Президента України, у тому числі міжнародного характеру, з питань забезпечення прав і законних інтересів людей з інвалідністю;

7) інформування громадськості про здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання прав і законних інтересів людей з інвалідністю.

Урядовий уповноважений з питань гендерної політики

«Гендерна рівність – це чутливий індикатор, який демонструє, наскільки розвинутою і демократичною є держава», - зазначив видатний американський політолог Рональд Інглхарт. Питанню тісного взаємозв'язку політичного представництва жінок і рівня демократичності суспільства вчений присвятив окрему працю — «Гендерна рівність і демократія».

Інститут урядового уповноваженого з питань гендерної політики буде створений при Секретаріаті Кабміну. Положення про Урядового уповноваженого з питань гендерної політики, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 7 червня 2017 р. № 390. Є уповноваженою Кабінетом Міністрів України посадовою особою, на яку покладено функцію з організації здійснення Кабінетом Міністрів України повноважень у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства.

Основними завданнями Урядового уповноваженого є:

1) сприяння забезпеченню реалізації єдиної державної політики, спрямованої на досягнення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства;

2) участь відповідно до компетенції у координації роботи міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

3) проведення моніторингу щодо врахування Кабінетом Міністрів України принципу гендерної рівності під час прийняття нормативно-правових актів;

4) участь у здійсненні Прем'єр-міністром України представництва Кабінету Міністрів України у міжнародних зустрічах і форумах, у тому числі з Комісією ООН із статусу жінок, Радою безпеки ООН на сесіях з порядку денного “Жінки, мир, безпека”, Ради Європи, ОБСЄ тощо;

5) співпраця та взаємодія з громадянським суспільством з питань щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства.

Урядовий уповноважений з прав осіб з інвалідністю (Раїса Панасюк).

Положення про Урядового уповноваженого з прав осіб з інвалідністю, затверджене постановою КМУ від 21 лютого 2017 р. № 125. Урядовий

уповноважений з прав осіб з інвалідністю (далі - Урядовий уповноважений) є уповноваженою Кабінетом Міністрів України посадовою особою, на яку покладено організацію здійснення Кабінетом Міністрів України своїх повноважень з питань захисту прав і законних інтересів осіб з інвалідністю та виконання Україною міжнародних зобов'язань у відповідній сфері.

Основними завданнями Урядового уповноваженого з прав осіб з інвалідністю є:

1. сприяння виконанню Україною міжнародних зобов'язань щодо додержання в Україні прав і законних інтересів осіб з інвалідністю;
2. моніторинг додержання прав і законних інтересів осіб з інвалідністю та підготовка в установленому порядку пропозицій щодо забезпечення додержання прав і законних інтересів осіб з інвалідністю;
3. вжиття у межах своїх повноважень заходів щодо усунення порушень прав і законних інтересів осіб з інвалідністю та причин і умов, що спричинили їх виникнення;
4. сприяння забезпеченню інформування громадськості про права осіб з інвалідністю.